

TOIMINTAKERTOMUS 2022: PÄÄKIRJASTO JA KIRJASTOAUTO

YLEISKATSAUS

Muhoksella kirjastopalveluita tuottavat Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksessa sijaitseva pääkirjasto ja monipalveluauto Poppalooraa. Kirjasto tarjoaa asiakkailleen tasapuolisesti laadukasta, ajanmukaista ja asiantuntevaa kirjasto- ja tietopalvelua, mahdollisuuksia erilaisiin elämyksiin sekä tiedonhallintataitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen. Tärkein perustehtävä liittyy lasten ja nuorten lukutaidon kehittämisen tukemiseen sekä lukemisharrastuksen edistämiseen. Nykyisin myös erilaiset lukemisen edistämiseen ja aineiston markkinointiin liittyvät tapahtumat ovat osa vakiintunutta toimintaa.

Kirjastopalvelut on määritelty kunnallisiksi peruspalveluiksi ja toimintaa ohjaa kirjastolaki. Lain tavoitteena on edistää väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, edistää tiedon saatavuutta ja käyttöä, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa, edistää mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen sekä edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Vahvana tukena toiminnassa on alueellinen, valtakunnallinen ja kansainvälinen kirjastoverkko sekä muut yhteistyökumppanit. Monipalveluauto Poppalooraa parantaa kirjastopalveluiden saavutettavuutta kuljettamalla luettavaa ja kuunneltavaa lähemmäs käyttäjiä. Reittiä sovitellaan tarpeen ja kysynnän mukaan.

Muhoksen kirjasto kuuluu Outi-kirjastojen yhteistyöryhmään, johon vuoden 2022 lopussa kuului 16 kuntaa. Kirjastoilla on käytössä yhteinen Koha-kirjastojärjestelmä ja yhteiset käytösäännöt. Kirjastojen johtajista koostuva ohjausryhmä päättää yhteisistä asioista.

Muhoksen kirjaston vakinaiseen henkilökuntaan kuuluu viisi kirjastovirkailijaa, joista yksi työskenteli vuonna 2022 50% työajalla, sekä pedagoginen informaatikko ja kirjastopalvelujohtaja. Kirjastovirkailijoista yhdellä on velvollisuus kuljettaa kirjastoautoa. Lisäksi kirjasto kustantaa osan kulttuurikeskuksessa, yläkoululla ja lukiolla toimivan yhteisen vahtimestarin palkasta.

Kirjasto kerää toiminnastaan jatkuvaa palautetta. Tavoitteena on, että palaute on vähintään 80% myönteistä. Vuoden 2022 palaute oli lähes täysin positiivista. Myönteinen palaute tuli pääasiassa hyvästä ja asiantuntevasta palvelusta ja kivoista tapahtumista. Negatiivista palautetta tuli hyllyyn joutuneista palauttamattomista lainoista.

Kirjastopalveluiden ohella kirjasto osallistuu kulttuuripalveluiden tuottamiseen yhteistyössä kunnan kulttuuripalveluiden ja kolmannen sektorin kanssa. Tämä yhteistyöverkosto on vakiinnuttanut toimintansa vuosina 2021-2022 ja järjestänyt yhteistyössä monia isompia kulttuuritapahtumia.

Kirjasto on ollut mukana suunnittelemassa Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksen tilojen uudistusta. Suunnitelmat tehtiin keväällä 2022, joiden pohjalta kirjastotiloja uudistetaan sekä rakennetaan omatoimikirjasto, jonka vuoksi myös kulttuuripalveluiden hallinnoimisiin aulatiloihin joudutaan tekemään muutoksia.

Koronavirus-pandemian jälkeen toiminta on pikkuhiljaa normalisoitunut, joskin se vielä ainakin alkuvuodesta hieman vaikutti kävijämääriin ja tapahtumien osallistujamääriin. Heinäkuussa kirjasto oli suljettu, mutta kirjastoauto Poppalooraa palveli kirjaston pihalla supistetuin aukioloajoin. Asiakkailta tuli paljon kiitosta siitä, että kirjastopalvelut olivat edes osittain käytössä. Liikuntapalveluiden kanssa yhteistyössä toteutettu liikuntavälinelainaamo aloitti toimintansa talvella 2021-2022. Asiakkaat pääsivät itse vaikuttamaan välineiden hankintaan.

Tukena tulevaisuuteen -hanke päättyi vuoden 2021 lopussa ja siitä tehtiin loppuraportti helmikuussa 2022. Hankkeessa tavoitteena oli lukutaitoa ja lukemisharrastusta edistämällä vaikuttaa ehkäisevästi nuorten syrjäytymiseen sekä kehittää lasten ja nuorten kirjastopalveluita ja yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Hankkeessa saavutettuja käytäntöjä on hyvin pystytty ottamaan osaksi

vakiintunutta toimintaa, kun kirjastoon saatiin palkattua pedagoginen informaattikko helmikuun alusta 2022.

Syksyllä 2021 haettiin myös Aluehallintovirastolta valtionavustusta ”Älä hiilly – syty vaikuttamaan” hankkeeseen, jossa on tarkoitus kirjastoyhteistyön avulla lisätä kuntalaisten ja päättäjien välistä vuoropuhelua sekä lisätä kuntalaisten tietoutta erilaisista vaikutusmahdollisuuksista. Avustusta saatiin 3500 euroa ja hanke toteutetaan vuosina 2022–2023.

Omatoimikirjaston järjestämishankkeelle saatiin jatkoaikaa, kun remontti omatoimikirjaston pystyttämiseksi siirtyi vuoteen 2023-2024.

Kesäkuussa lähetettiin hankehakemus opetus ja kulttuuriministeriölle yhdessä Limingan, Tyrnävän, Hailuodon ja Lumijoen kuntien kanssa. Lukeva kunta -hanke käynnistyi pikkuhiljaa syyskuusta 2022 alkaen ja jatkuu vuoden 2023. Hankkeessa on mukana Muhoksen osalta kirjaston pedagoginen informaattikko sekä yläkoulun, alakoulun ja varhaiskasvatuksen edustaja. Kirjastopalvelujohtaja on mukana hankkeen ohjausryhmässä.

Toiminnallinen tulos

Lainaus

Kokonaislainaus laski edelliseen vuoteen verrattuna n. 12 %. Lainausmäärän lasku johtui suurimmalta osalta musiikkiäänitteiden, muiden äänitteiden ja videotallenteiden lainausmäärien vähenemisestä, mikä onkin myös tulevaisuudessa odotettavissa, koska erilaiset suoratoistopalvelut valtaavat alaa.

Sen sijaan e-kirjojen lainaus nousi n. 22 %, mutta e-lehtien ja e-musiikin käyttö laski hieman. Elokuvapalveluiden käyttö nousi 90 %. Panostus sähköisiin aineistoihin oli 0,75 e/asukas. Aineistot hankitaan yhteistyössä Lapin, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen kanssa.

Kävijät ja lainaajien määrä

Fyysisten käyntien tilastoitu määrä laski noin puoleen edellisvuodesta, johtuen kävijälaskurin toimintahäiriöstä, jota ei ajoissa huomattu. Verkkokäyntien määrä nousi n. 6 %. Lainaajien määrä laski n. 8 %:lla vuodesta 2021, ollen 3485. Muhoksen kirjastolla on 54 saavutettavuuskirjasto Celian asiakasta.

Taulukko 1. Fyysiset ja verkkokäynnit 2018–2021

	2019	2020	2021	2022	Muutos-%
Fyysiset käynnit	102744	84715	110024	53991	-50,93
Verkkokäynnit	42207	32778	56080	59403	+5,93

Tapahtumat

Helmikuun alusta alkaen sai taas järjestää tapahtumia normaalisti. Täten päästiin toteuttamaan Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksen 25-vuotisjuhlat viikolla 13. Syntymäpäivä oli 1.4., jolloin saimme kirjailijavieraaksi Magdalena Hain, joka kertoi tuotannostaan kolmessa eri esityksessä Kirkonkylän ja Korivaaran alakoulujen kaikille oppilaille. Illalla Koivu ja tähti -salissa konsertoivat Johanna ja Mikko Iivanainen. Lisäksi juhlatilaisuudessa oli Liikkuvan laulurepun lastenkonsertti päiväkotikäisille, Open mic, sanataidetyöpaja sekä Oulujoki-Opiston kurssien avoimia harjoituksia ja Oulujoki-Opiston musiikkikoulun konsertti. Myös kulttuuri-ilta järjestettiin Koivu ja tähti -salissa.

Kirjastolla on ollut panostusta erityisesti kirjallisuuteen, lukutaitoon ja lukemisen edistämiseen liittyviin tapahtumiin. Kirjasto painottaa lasten ja nuorten kirjastotyötä monin tavoin. Tavoitteiden mukaisesti kirjahankinnoissa on kiinnitetty huomiota ensikirjojen, kuvakirjojen ja juuri lukemaan oppineiden kirjallisuuteen.

Koululaisryhmille kirjasto järjestää mm. kirjastonkäytönopastusta, kirjavinkkausta ja tiedonhaun opetusta. Vuoden aikana kirjastolla vieraili oppilaita Kirkonkylän ja Korivaaran kouluilta sekä Muhoksen yläkoululta. Huhtikuussa lukuviikolla kirjastolta vierailtiin Laitasaaren, Hyrkin ja Huovilan kouluilla kirjavinkkaamassa. Koivulehdon päiväkodin eskarit kävivät toukokuussa vuosittaisella kirjastovierailulla, joka järjestettiin nyt ensimmäistä kertaa edellisenä vuonna tehdyn yhteistyösuunnitelman mukaisesti. Päivärinteen päiväkodin eskarivierailun kirjasto toteutti paikan päällä päiväkodilla. Koulujen loppuessa lukukauden viimeisellä viikolla kirjasto oli mukana yläkoulun välituntitapahtumassa. Oppilaat pääsivät kirjaston pisteellä osallistumaan Pohjoisen e-kirjaston palveluita koskevaan tietovisaan sekä tutustumaan liikuntavälinelainaamoon.

Satutuokioita kirjaston lastenosastolla pidettiin säännöllisesti helmikuusta joulukuuhun aina maanantaisin loma-aikoja lukuun ottamatta. Myös Poppalooran satutuokiot jatkuivat helmikuussa ja satutuntipysäkkien määrää lisättiin kysynnästä johtuen. Kirjaston järjestämällä satutuokioilla vierailee paljon perhepäivähoidossa olevia lapsia. Marraskuussa järjestettiin ensimmäistä kertaa musiikkiteemainen satutuokio.

Kirjaston henkilökunnasta koostuva Nukketeatteri Tähti toteutti pääsiäiseksi ja jouluksi videoitua nukketeatteriesitykset, joita näytettiin kirjastolla satutuokiolla ja perhekahvilassa sekä Poppalooran satutuokiolla. Niitä katsottiin myös päiväkodeissa ja ne ovat avoimesti kaikkien katsottavissa kulttuurikeskuksen Youtube-kanavalta.

Kirjaston ja MLL:n Muhoksen yhdistyksen yhteistyönä alkunsa saanut perhekahvila järjestettiin kirjastolla yhteensä viisi kertaa. Perhekahvilassa lapsiperheet voivat tutustua toisiinsa, kirjastoon ja lastenkirjallisuuteen.

Syyskuun alussa Muhoksella järjestettiin Koivu ja tähti -päivät ja taiteidenyö. Kirjastolla oli esillä kotiseutunäyttely ja tietovisa. Taiteiden yöhön kirjasto osallistui järjestämällä lapsille Taikametsän satutuokion. Kulttuurikeskuksen aulassa oli myös esillä yhteisöllinen Punainen lanka -teos, johon kävijät saattoivat jättää viestejä toisilleen. Teos liittyi osaksi kulttuurikeskuksella nähtyä Puhelias Elias -musiikinäytelmää.

Lokakuussa kirjasto järjesti vuotuisen 24h sarjakuvaa -tapahtuman yhdessä Esa Holopaisen ja Emma Haapamäen kanssa. Lokakuussa vanhusten viikolla järjestettiin ohjelmaa yhteistyössä kulttuuri- ja liikuntapalveluiden kanssa, kirjasto vastasi Senior surf -tapahtumasta. Lokakuun ajan kirjaston lehtisalissa oli esillä kuvittaja Marika Maijalan lastenkirjakuvituksia esittelevä Kuvittajan Kapsäkki -taidenäyttely. Näyttely oli Oulun taidemuseon kokoama kiertonäyttely. Samaan aikaan kirjastolla oli esillä myös Laitasaaren päiväkotiryhmä Orvokkien Laitasaaren aluetta ja ympäristöä esittelevä pienoismalliteos.

Syyslomaviikolla kirjasto järjesti yhdessä Suomen Karva-Kaverit ry:n kanssa Koiramaista menoa kirjastolla -tapahtuman. Kirjastolla on Karva-Kavereiden järjestämää lukukoiratoimintaa, jonka tarkoitus on rohkaista lapsia lukemaan. Keväällä osallistujia ei kuitenkaan ollut. Tapahtuman jälkeen toiminta virkistyi ja loppusyksystä lukukoirat vierailivat kirjastolla vielä kaksi kertaa. Syyslomaviikolla kirjastolla vietettiin myös kansainvälistä nallepäivää ja lapsille suunnatussa tapahtumassa oli paikalla nalletohtori.

Marraskuussa järjestettiin vuosittainen pelipäivä lapsille ja nuorille. Joulukuussa Maailman vahvin pupu lastenmusiikkiyhtye kävi konsertoimassa kirjaston asiakkaille. Asiakkaiden osallistaminen kirjastopalveluiden suunnitteluun ja kehittämiseen jatkui neljän asiakasraadin kokoontumisen muodossa.

Kuukausittaisia musiikki- ja taidepainotteisia After work -kahviklubeja on järjestetty yhteistyössä Kirjastokahvila Joviaalin ja kulttuuripalveluiden kanssa. Maaliskuussa saimme kirjailijavieraaksi Lasse Lehtisen ja marraskuussa Esko Ahon. Keväällä tietokirjallisuuspiiri kokoontui kerran kuukaudessa. Lisäksi lukupiiri alkoi kokoontua kerran kuukaudessa maaliskuusta alkaen. Lankaklubi jatkoi toimintaansa marraskuussa. Aikuisten atk- ja digiopastus on kirjastossa jatkuvaa toimintaa.

Taloudellinen tulos

Kirjaston talous toteutui kokonaisuutena tavoitteen mukaisesti ja kustannukset pysyivät raameissaan. Kokonaistulos poistoineen oli 78% (Taulukko 3). Poistetun aineiston myyntikampanjat pidettiin helmikuussa ja marraskuussa. Toimintatuotot olivat 80 %.

Henkilöstökulut

Henkilöstökuluissa säästöä tuli 13 %. Kirjaston henkilökuntaa on ollut talkoo- ja virkavapaalla, joihin ei ole palkattu sijaista ja irtisanoutuneen kirjastovirkailijan toimea ei täytetty. Kirjasto oli suljettuna koko heinäkuun ja kirjastoauto palveli silloin supistetuin aukioloajoin. Kirjasto ei ole palkannut kesätyöntekijöitä. Euro määrältään suurin säästö muodostui henkilöstökuluissa.

Taulukko 3. Tuottojen ja kulujen toteuma 2021. Pääkirjasto ja kirjastoauto

	Toteuma-%	Toteuma-%
Tuotot		80
Kulut		87
Henkilöstökulut	87	
Palveluiden ostot	85	
Aineet ja tarv.	77	
Vuokrat	100	
Muut	95	
Tulos	78	

YHTEISTYÖ MUIDEN SIDOSRYHMIEN KANSSA

Kirjasto tehostaa toimintaansa panostamalla yhteistyöhön, jolloin saadaan asiakkaille monipuolisempaa ja nykyaikaisempaa kirjastopalvelua pienin lisäkustannuksin. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat toiset Outi-kirjastot. Kirjastotoiminta ja kirjastotoiminnan kehittämistyö tapahtuu yhteistoiminnassa, jolloin käytössä ovat laajemmat tieto- ja henkilöstöresurssit sekä osaaminen. Laadukkaamman palvelun lisäksi kuntien välinen yhteistyö alentaa myös kustannuksia. Esimerkiksi aineiston valintaan kohdistuvaa yhteistyötä tehdään koordinoimalla varatuimman aineiston lisähankintoja yhteistyössä. Yhteistyötä toteutetaan kuljetus- ja maksutoiminnassa, kirjastojärjestelmän kehittämistyössä, koulutuksessa, markkinoinnissa ja soveltuvin osin myös tapahtumatuotannossa. Yhteinen hankintaportaali helpottaa aineiston kustannusvertailua.

Avoimeen lähdekoodiin perustuvan Koha-kirjastojärjestelmän piirissä on huomattava määrä Suomen kirjastoja. Voittoa tuottamaton Koha-Suomi Oy ylläpitää ja kehittää järjestelmää kirjastojen tarpeiden näkökulmasta. Kunnat ovat osakkaina Koha-Suomi Oy:ssä.

Yhteistyö antaa mahdollisuudet myös monipuoliseen tapahtumatuotantoon. Muhoksen kirjasto on osa paikallisten toimijoiden yhteistyöverkostoa, jonka kanssa on järjestetty erilaisia tapahtumia. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat vuonna 2022 olleet yksityisten henkilöiden, koulujen, päiväkotien ja kunnan kulttuuri-, liikunta ja nuorisopalvelujen lisäksi Mannerheimin lastensuojeluliiton Muhoksen yhdistys, Pelastakaa lapset ry, 4H, Muhoksen kotiseutuyhdistys ry, Muhoksen seurakunta, Vinkkeli, kirjastokahvila Joviaali ja Suomen Karva-Kaverit ry.

KATSAUS TULEVAAN

E-aineistokokoelmaa kasvatetaan lisääntyneen tarpeen ja käytön vuoksi yhteishankintojen kautta. E-kirjaston käyttö on lisääntynyt erityisesti äänikirjojen ja elokuvapalvelun käytön osalta. Valtakunnallisesti on käynnissä selvityshanke koskien Helsingin kaupunginkirjaston hallinnoiman kansallisen e-kirjaston käynnistämistä. Vuoden vaihteessa 2021–2022 avattiin uusi Pohjoisen e-kirjasto, johon Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan lisäksi liittyivät myös Lapin kirjastot.

Pedagogisen informaation toimi saatiin täytettyä helmikuun alusta 2022. Tämän uudistetun tehtäväkuvan tarkoituksena on jatkaa Tukena tulevaisuuteen -hankkeessa aloitettua työtä erityisesti lasten ja nuorten kirjastopalveluiden kehittämiseksi sekä lasten ja nuorten lukemisharrastuksen edistämiseksi ja vakiinnuttaa se osaksi kirjaston jokapäiväistä toimintaa. Vuonna 2022 julkaistiin Kansallinen lukutaitostrategia 2030, jonka mukaisia tavoitteita kirjasto pyrkii edistämään mm. verkostoyhteistyöllä olemalla mukana viiden kunnan Lukupoluilla-yhteishankkeessa. Vuonna 2022 Muhoksella otettiin käyttöön kulttuurikasvatussuunnitelma, jossa kirjasto palveluineen on myös mukana. Myöskin asiakasraadın toimintaa on tarkoitus jatkaa vuonna 2023.

Muhoksen kirjasto sai aluehallintovirastolta valtionavustusta omatoimikirjastopalveluiden kehittämishankkeeseen 15.000 euroa. Avustus on tarkoitettu käytettäväksi pääsääntöisesti palautusautomaatin sekä omatoimilaitteiden ja -ohjelmiston hankintaan. Osa avustuksesta käytetään myös opasteiden parantamiseen ja aineiston esillelaiton ja järjestämisen suunnitteluun.

Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksen ja kirjaston tilojen uudelleenjärjestelyiden varsinainen toteutus on vuonna 2023-2024. Kirjaston osalta näkyvimmit muutokset tulevat olemaan omatoimikirjastopalveluiden käynnistäminen, palautusautomaatti sekä lasten- ja nuortenosaston laajennus. Tarkoitus on myös saada asiakkaiden käyttöön hiljaista etätyöskentelytilaa. Lisäksi palvelutiski uudistetaan.

Muhoksella 27.2.2023

Anna-Elina Häkkilä

kirjastopalvelujohtaja